

Jaarverslag 2013

Activiteiten van het Nationaal Preventie Mechanisme

Nederland

2013

Jaarverslag 2013

Activiteiten van het Nationaal Preventie Mechanisme

Nederland

2013

Index

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
1.1. Optional Protocol to the Convention Against Torture (OPCAT)	7
1.2. Nederlands Nationaal Preventie Mechanisme	8
2 Activiteiten 2013	13
2.1 Volwassenen detentie	13
2.2 Jeugdzorg en jeugddetentie	16
2.3 Detentie en terugkeer van niet reguliere migranten	18
2.4 Overkoepelende activiteiten	19
3 Bijlagen	23
Bijlage 1: Afkortingenlijst	23
Bijlage 2: Deelnemer profielen	24
Bijlage 3: Toehoorders	32

Voorwoord

Het jaar 2013 was het derde jaar waarin de deelnemers en toehoorders hebben gefunctioneerd als het Nederlandse Nationaal Preventie Mechanisme (NPM). Dit jaarverslag beschrijft de activiteiten in 2013 van de deelnemers en toehoorders binnen het netwerk op het terrein van de detentieomstandigheden en behandeling van gedetineerden. Het jaarverslag laat zien dat de rechten van ingeslotenen over het algemeen voldoende worden gerespecteerd in Nederland. Namens de andere Nederlandse NPM deelnemers en toehoorders, hoop ik dat dit derde jaarverslag waardevol is voor de SPT en de betrokkenen bij personen met een vorm van vrijheidsbeperking.

Gertjan Bos

Hoofd van de Inspectie Veiligheid en Justitie,

1 Inleiding

In het kader van het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (OPCAT) zijn in Nederland diverse organisaties benoemd als leden van de ‘nationaal preventief mechanisme’ (NPM). Een van de taken van het NPM is rapporteren over de bevindingen aan het Subcomité ter preventie van foltering (SPT) van de Verenigde Naties. In dit jaarverslag over 2013 rapporteert het NPM over de detentieomstandigheden en de behandeling van gedetineerden. Dit jaarverslag start met een beschrijving van de context van de NPM en haar leden. Daarna volgt een samenvatting van de activiteiten van het NPM in 2013.

1.1. Optional Protocol to the Convention Against Torture (OPCAT)

Het OPCAT was het eerste verdrag dat een tweevoudig internationaal en nationaal systeem instelt ter preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling. Op het internationaal niveau is het Subcomité ter preventie van foltering (SPT) opgericht. Op nationaal niveau vereist het protocol van lidstaten een functionerend ‘nationaal preventief mechanisme’. De reikwijdte van het OPCAT is bewust breed. De lidstaten moeten de SPT en het NPM de mogelijkheid bieden bezoeken af te leggen en toezicht te houden. Het gaat hierbij om plaatsen onder de rechtsmacht van de betreffende lidstaat, waar personen zijn of kunnen worden beroofd van hun vrijheid, op initiatief van een overheidsinstantie, op eigen initiatief danwel instemming of gedogen.

Het OPCAT benoemt drie mandaten voor de SPT. De eerste is het bezoeken van plaatsen waar mensen zijn, of zouden kunnen zijn, vastgehouden. Ten tweede ondersteunt en adviseert het SPT het NPM en doet de SPT aanbevelingen aan de lidstaten met het oog op de versterking van de capaciteit en het mandaat van het NPM. Ten slotte werkt de SPT samen met de betrokken organen en mechanismes van de Verenigde Naties evenals de internationale, regionale en nationale instellingen of organisaties die werken aan de versterking van de bescherming van alle personen die van hun vrijheid zijn beroofd.

Artikel 3 van OPCAT vereist lidstaten om ‘één of meerdere organen ter preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing op te zetten, aan te wijzen of te handhaven’. Deze organen die bezoeken binnen de eigen lidstaat afleggen, worden aangeduid als het NPM. Elk land dat het OPCAT heeft ondertekend, wordt verzocht de NPM op eigen wijze aan te wijzen. Sommige lidstaten hebben het NPM-mandaat aan bestaande instanties toegewezen; andere lidstaten hebben nieuwe organen opgericht voor deze rol. Er zijn evenveel NPM modellen als lidstaten, elk NPM weerspiegelt de tradities van haar land.

Nederland heeft het OPCAT in mei 2005 ondertekent en in september 2010 geratificeerd. In december 2011 heeft de Nederlandse regering besloten tot de uitvoering via een geleidelijke en stapsgewijze aanpak door alleen bestaande organisaties als leden van het NPM aan te wijzen. Dit resulteerde in de aanstelling van meerdere leden van het NPM met één coördinerende organisatie, de Inspectie van Veiligheid en Justitie (IVenJ).

Elke individuele deelnemer van het NPM-netwerk heeft zijn eigen taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot de activiteiten en de oordeelsvorming. De inspecties hebben de principes van de preventie van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing in het toetsingskader opgenomen. De Commissies van Toezicht justitiële inrichtingen beschikken over de notitie 'Kader voor het maatschappelijk toezicht op de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen' en de brochure 'Een goede behandeling', beiden aangereikt door de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) als hulpmiddelen voor hun functioneren. Het netwerk is in 2013 gestart met het formuleren van een missie en visie voor het NPM, naast de missie en visie voor elke individuele organisatie, om het NPM-netwerk te versterken. Dit verduidelijkt het formele kader van het NPM en faciliteert het netwerk met een werk- en communicatieinfrastructuur ter verbetering van de samenwerking. Dit zal in het jaarverslag 2014 worden opgenomen.

1.2 Nederlands Nationaal Preventie Mechanisme

Het Nederlandse NPM bestaat uit de volgende organisaties:

- Inspectie Veiligheid en Justitie (IVenJ).
- Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ).
- Inspectie Jeugdzorg (IJZ).
- Commissie Integraal Toezicht Terugkeer (CITT)¹.
- Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ).

De toehoorders zijn:

- Commissie van Toezicht voor justitiële inrichtingen.
- Commissie van Toezicht Arrestantenzorg (CTA).
- Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee.
- Nationale ombudsman.

De Inspectie van Veiligheid en Justitie coördineert het NPM-netwerk. Het doel van coördinatie is de samenhang bevorderen tussen de NPM-leden, faciliteren van een collectief begrip van het OPCAT en haar eisen en het bevorderen van samenwerking en het delen van ervaringen tussen een breed palet aan organisaties. Tegelijkertijd wordt van de individuele leden de onafhankelijkheid en de mogelijkheid om eigen prioriteiten te stellen voor het toezicht op detentie gerespecteerd. De coördinator is in staat alle monitoringactiviteiten en mogelijke hiaten in

¹ De CITT is opgeheven per 1 januari 2014. De toezichthoudende taken zijn overgenomen door de IVenJ.

regelgevend toezicht te overzien door het samenwerken met alle NPM-leden. Daarnaast communiceert de IVenJ met andere (inter-) nationale organisaties. De IVenJ verzamelt als coördinator informatie over de toezichtactiviteiten van alle leden en toehoorders. Het NPM netwerk publiceert op basis van deze informatie het jaarverslag van het Nederlandse NPM.

Leden en toehoorderprofielen

De taken en bevoegdheden van de deelnemers aan het NPM-netwerk zijn beschreven in een overzicht voor de relevante toezichtdomeinen. Een meer gedetailleerde beschrijving van de organisaties is opgenomen in de bijlagen 2 en 3.

Figuur 1: Matrix profielen deelnemers en toehoorders

Locatie ²	NPM-Netwerk							
	Inspectie Veiligheid en Justitie	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming ³	Inspectie voor de Gezondheidszorg	Inspectie Jeugdzorg	Commissie van Toezicht voor justitiële inrichtingen ⁴	Commissie van Toezicht Arrestantenzorg	Nationale ombudsman	Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee
Gevangeniswezen	T	A	T		A, T		O	
Justitiële jeuginrichtingen	T	A	T	T	A, T		O	
Forensische zorginstellingen <i>strafrechtelijke titel</i>	T	A	T		A, T		O	
Forensische zorginstellingen <i>civiel rechtelijke titel</i>			T		A, T		O	
Detentiecentra vreemdelingen	T	A	T		A, T		O	
Demo-instellingen (nazorg) ⁵	T	A	B ⁶				O	
Arrestantenzorg politie ⁷	T		T	T		A, T	O	
Detentie plaatsen KMar	T	A ⁸	B ⁶				O	A, T ⁸
Militaire detentie plaatsen (Stroe)	T	A	B ⁶		A, T		O	
Gesloten plaatsen GGZ-instellingen <i>strafrechtelijke titel</i>	T		T				10	
Gesloten plaatsen GGZ-instellingen <i>civiel rechtelijke titel</i>			T				9	
Gesloten jeugdzorg (Jeugzorg-plus) <i>civiel rechtelijke titel</i>			T	T				
Transport binnenland politie	T	A	B ⁶			11	O	
Transport binnenland DV&O (Dienst Vervoer en Ondersteuning)	T	A	B ⁶	T	A, T ¹²⁻¹³		O	
Transport buitenland (vluchten)	T		B ⁶				O	
Gesloten plaatsen in bejaardentehuizen			T				O	
Gesloten plaatsen Gehandicaptenzorg			T					
Internationaal strafhof Den Haag ¹³								

² 'plaats van detentie' / 'plaatsen waar personen van hun vrijheid zijn benomen' betreft niet slechts fysieke locaties/gebouwen, maar elke plek vanaf het moment van aanhouding van de persoon.

³ De RSJ heeft tevens een rechtsprekende taak.

⁴ De CvT heeft tevens een rechtsprekende taak.

⁵ DEMO instellingen zijn: Stichting DOOR, vereniging Exodus, Stichting Moria en Stichting Ontmoeting. Deze instellingen verzorgen nazorg aan ex-gedetineerden.

⁶ De IGZ houdt toezicht op plaatsen waar zorg wordt gegeven of onthouden.

⁷ Inclusief ophoudlocaties Parketpolitie en Spoorwegpolitie en mobiele cellencomplexen van politie.

⁸ Voor zover het vreemdelingendetentie betreft.

⁹ De CvT Detentieplaatsen KMar heeft de CvT van Justitieel Complex Schiphol gevraagd om toezicht te houden op de cellen die die KMar huurt bij de politie op Schiphol.

¹⁰ De Nationale ombudsman is hier niet bevoegd, met uitzondering van gesloten plaatsen die behoren tot academische ziekenhuizen.

¹¹ De CTA had geen bevoegdheid in 2013, maar houdt in de toekomst toezicht op vervoer door de politie.

¹² Er is een speciale Commissie van Toezicht voor DV&O. Deze commissie houdt toezicht en geeft advies, maar doet geen klachtenafhandeling. Klachten worden behandeld door de Commissie van Toezicht van de betreffende penitentiaire inrichting.

¹³ De Commissie van Toezicht voor DV&O houdt geen toezicht op het Transferium.

¹⁴ Het Rode Kruis is verantwoordelijk voor het monitoren van de detentieomstandigheden en behandeling.

Deelnemerspecifieke ontwikkelingen

Het NPM-netwerk heeft sinds de oprichting in 2011 meer aandacht gecreëerd voor het onderwerp foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Het netwerk draagt verder zorg voor betere coördinatie en uitvoering van activiteiten.

De CITT was tot en met 2013 lid van het NPM en daarom in dit jaarverslag apart vermeld. De toezichthoudende rol van de CITT is echter in 2014 overgedragen aan de IVenJ. In lijn met deze verantwoordelijkheid bereidt IVenJ het toezicht op het gehele vreemdelingendomein op een meer permanente basis voor. Dit betreft niet alleen de detentie en het terugkeerproces, maar de gehele vreemdelingenketen.

2 Activiteiten 2013

In 2013 heeft het netwerk drie bijeenkomsten georganiseerd om activiteiten te coördineren, bevindingen te delen en te starten met het formuleren van een missie en een visie. De NPM deelnemers hebben niet alleen individueel onderzoek uitgevoerd op hun eigen expertise, maar zij hebben ook de samenwerking versterkt door gezamenlijke activiteiten. Een voorbeeld is het bezoek aan een politiebureau. In december 2013 hebben de deelnemers van het NPM-netwerk het hoofdbureau van politie in Amsterdam bezocht. Het bezoek was een introductie op de zorg voor gedetineerden voorafgaand aan het onderzoek arrestantenzorg. Het politiebureau inclusief de 48 cellen en acht verhoorkamers is gebouwd in 1941. De cellen zijn verdeeld over een totaal van drie verdiepingen met een observatie cel op elke verdieping. Politiecellen zijn eenpersoonscellen van normale grootte. De cellen zagen er schoon uit. Vanwege het type gedetineerden (verdachten van ernstige delicten) is er veel beweging en kan het hectisch zijn. Het bezoek heeft het NPM inzicht gegeven in het proces van het vasthouden van gevangenen en de leefomstandigheden. Dit hoofdstuk beschrijft de activiteiten in 2013 van de deelnemers van het NPM-netwerk.

2.1 Volwassenen detentie

Penitentiaire inrichtingen

Advies

In 2013 heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) 15 adviezen gegeven, waarvan een aantal betrekking hebben op (voorgenomen) beleid ten aanzien van vrijheidsbeperking. De adviezen in relatie tot OPCAT staan hier benoemd.

Ten eerste heeft de Raad gereageerd op een voorstel van de Nederlandse staatssecretaris van Veiligheid en Justitie over de plaatsing van gedetineerden met een korte gevangenisstraf. In het voorstel krijgen kortgestraften geen mogelijk om te werken en krijgen zij “beperktere” re-integratie-activiteiten. De Raad acht de uitsluiting van een groep gedetineerden van werk onwettig. Voorts is de Raad van mening dat re-integratie-activiteiten eveneens erg belangrijk zijn voor kortgestraften. Velen van hen leven op de ‘rand’ van de samenleving (dakloos, verslaafd). Deze gedetineerden in het bijzonder kunnen profiteren van (nazorg) activiteiten gericht op huisvesting, schulden, inkomen en zorg. Hoewel de Raad betreurt dat het voorstel kortgestraften in “meer beperkte mate” voor re-integratie-activiteiten in aanmerken komen, ondersteunt de Raad het feit dat de genoemde nazorg activiteiten überhaupt aangeboden.

Ten tweede heeft de Raad een advies gegeven over het concept Masterplan Dienst Justitiële Inrichtingen 2013-2018, aangeboden door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan het Parlement op 22 maart 2013. Het Masterplan bevat een groot pakket van maatregelen rondom het gevangenisstelsel, de TBS en (andere) forensische zorg, de justitiële jeugdinrichtingen, de landelijke diensten en het hoofdkantoor van de Dienst Justitiële Inrichtingen. De Raad mist een overzicht van en een visie op de (onderliggende) ingrijpende aanpassingen ten opzichte

van de doelstellingen van detentie, zoals de resocialisatie van gedetineerden en het terugdringen van recidive. De Raad heeft grote zorgen voor bepaalde aspecten van het Masterplan zoals:

- De mogelijke lengte en uitvoering van ('kale') elektronische detentie.
- De grootschalige toepassing van meerpersoonscellen in justitiële inrichtingen.
- 20 uur per dag opsluiting van personen in voorlopige hechtenis in combinatie met een beperkt activiteitenprogramma zonder werk, (gedeeltelijke) afschaffing van het avond- en weekendprogramma voor alle regimes.
- De afschaffing van gefaseerde detentie.

Vanwege de gecombineerde maatregelen uit het Masterplan, is de Raad van mening dat het sociale klimaat in de justitiële inrichtingen, de resocialisatiemogelijkheden en de mogelijkheid om geleidelijk terug te keren naar de maatschappij voor veel gedetineerden aanzienlijk zullen verslechteren.

Ten derde heeft de Raad de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie geadviseerd over een voorstel betreffende de invoering van een systeem van promotie en degradatie in het gevangenisstelsel. Implicaties van dit voorstel dreigen de negatieve effecten van het Masterplan nog verder te versterken. Bij dit systeem krijgen gedetineerden een eenvoudig basisprogramma. Op basis van hun inzet en motivatie kunnen ze worden 'gepromoveerd' tot een zogenaamde plus-programma, dat de mogelijkheid biedt van het toewijzen van individuele vrijheden en verantwoordelijkheden gericht op resocialisatie. Naast de invoering van dit systeem van promotie en degradatie, bevat het voorstel ook een tweede ingrijpende wijziging, namelijk de afschaffing van het zogeheten regime van algehele gemeenschap in de gevangenis. Hierdoor brengen gedetineerden dagelijks veel meer tijd op hun cel door. Volgens de Raad zullen deze twee wijzigingen leiden tot een vergaande versobering van de detentie wat de mogelijkheden voor resocialisatie ernstig zal belemmeren. De bezwaren van de Raad zijn in grote lijnen:

- Het merendeel van de gedetineerden zullen in de praktijk in het basisprogramma blijven en nooit deelnemen aan het plus-programma.
- Het basisprogramma is zo sober dat de resocialisatie-doelstelling zoals vastgelegd in de Penitentiaire beginselenwet niet meer kan worden uitgevoerd. Er is nauwelijks tijd voor een goede voorbereiding op de terugkeer in de samenleving.
- Een systeem van promotie/degradatie is zeker niet geschikt voor gedetineerden met een 'licht verstandelijke handicap'. Deze personen moeten een programma op maat worden aangeboden.

Een ander voorstel met betrekking tot het Masterplan is het concept wetsvoorstel over elektronische detentie, waarover afzonderlijk is geadviseerd in mei 2013. De Raad beoordeelt de invoering van elektronische detentie als één van de maatregelen in het Masterplan ter vervanging van (geschorste) preventieve hechtenis en gevangenisstraffen als positief, omdat dit detentieschade voorkomt. De Raad is van mening dat elektronische detentie niet zou moeten worden toegepast zonder enige vorm van ondersteuning (zoals bijvoorbeeld zorg of opleiding), maar deze mogelijkheid blijft open in het voorstel. De Raad is eveneens positief over de intensivering van elektronisch toezicht voor minderjarigen om preventieve hechtenis sneller en vaker op te schorten. Een kwetsbare groep blijft echter achter in de instellingen door de uitvoering van elektronische detentie (en de gebuikte contra-indicaties).

Onderzoek

In de afgelopen jaren heeft de Inspectie VenJ alle penitentiaire inrichtingen (PI) en forensisch psychiatrische centra bezocht in Nederland. De Inspectie heeft de beginselen met betrekking tot preventie van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing opgenomen in het toetsingskader. Over het algemeen worden de gedetineerden humaan behandeld. Een positieve bevinding is dat PI's veel verbetermaatregelen hebben genomen, bijvoorbeeld PI Vught en PI Amsterdam-Over Amstel. Zo zijn bijvoorbeeld in de PI Vught de instructies ten aanzien van het handelen bij calamiteiten verduidelijkt en opnieuw onder de aandacht van de medewerkers gebracht. In de PI Amsterdam-Over Amstel zijn organisatorische veranderingen doorgevoerd die hebben geleid tot meer eenduidigheid in de bedrijfsvoering. Zo is er thans sprake van centrale aansturing van het huis van bewaring. Om de effectiviteit van de rapporten en onderzoeken te vergroten is de Inspectie VenJ in 2013 begonnen met (semi) onaangekondigd tussentijds toezicht. Dit betekent dat het bezoek niet of slechts kort vooraf wordt gecommuniceerd naar de betreffende organisatie. De ervaring met deze vorm van toezicht is positief. Het geeft een goed beeld van de stand van zaken en heeft geen negatieve gevolgen voor de duur van het onderzoek.

Bewustwording

De NPM-netwerk heeft getracht om het bewustzijn van het NPM OPCAT perspectief onder de Commissies van Toezicht voor justitiële inrichtingen te vergroten, met als doel input voor het Nederlandse NPM jaarverslag te genereren. Hiervoor hebben de Klankbordgroep, de Inspectie VenJ en de RSJ in 2012 de commissies (via DJI) gevraagd om een algemene conclusie in hun jaarverslagen te formuleren over het OPCAT onderwerp en aandacht te besteden aan dingen die goed gaan en dingen die nog beter georganiseerd kunnen worden. Helaas bleek eind 2013 dat deze aanpassing nauwelijks is verwerkt in de jaarverslagen over 2012. In 2014 doet het NPM een nieuwe oproep aan de commissies door het introduceren van een adequate toelichting op het format voor de jaarverslagen van de commissies.

Arrestantenzorg

Regulier toezicht

De Commissies van Toezicht Arrestantenzorg hebben in 2013 toezicht gehouden op de arrestantenzorg door 773 onaangekondigde bezoeken op circa 400 locaties. De locaties variëren van enkele ophoudkamers veelal onderdeel van een politiebureau voor kortdurende opsluiting van maximaal 6 uur tot grote complexen voor opsluiting van meerdere dagen. De Commissie heeft 689 personen in voorlopige hechtenis gesproken en is aanwezig geweest bij grote evenementen met tijdelijke cellen (zoals voetbalwedstrijden of muziekfestivals) en bij schoonveegacties. Elk bezoek heeft geresulteerd in een rapport dat is verzonden naar de verantwoordelijke leidinggevende en de eenheidsleiding van de politie. Bovendien heeft elke afzonderlijke Commissie een jaarverslag gemaakt en besproken met de chef van het regionale of eenheid. Meer informatie is te vinden in paragraaf 2 van bijlage 3.

Thema onderzoek

Arrestantenzorg is één van de kerntaken van de politie. Op jaarbasis houdt de politie ongeveer 200.000 personen in voorlopige hechtenis in naar schatting meer dan 2000 cellen. De IVenJ heeft niet eerder onderzoek gedaan naar politiecellen, maar het Dolmatov-onderzoek onthulde wel kwetsbaarheden bij arrestantenzorg. Het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) heeft tijdens het bezoek aan Nederland in 2011 geconstateerd, dat de politie geen nauwkeurige overzicht heeft van het totale aantal politiecellen en dat niet alle politiecellen zijn gebouwd volgens de regels. Ook verschilt het beleid met betrekking tot arrestantenzorg per politieregio en is de arrestantenzorg afhankelijk van de lokale omstandigheden. Een onafhankelijke commissie (Commissies van Toezicht Arrestantenzorg) die bestaat uit vrijwilligers houdt toezicht op de politiecellen. De jaarverslagen van deze commissies worden vaak niet openbaar gemaakt. Dit alles is aanleiding om onderzoek te doen naar arrestantenzorg.

De IVenJ, IGZ en IJZ doen onderzoek naar arrestantenzorg in samenwerking met CTA. De centrale onderzoeksvraag is: Hoe verloopt de arrestantenzorg door de politie en op welke locaties vindt dit plaats? De toezichthouders richten zich niet alleen op de periode van de detentie, maar ook op de arrestatie, het vervoer van en naar een politiebureau, de detentie en de vrijlating/ transfer naar een (penitentiaire of medische) instelling. Belangrijke aspecten hierbij zijn de wettelijke rechten van de persoon, de behandeling door de politie, veiligheid, personeel en organisatie en de uitwisseling van informatie over (kwetsbare) gedetineerden. In 2013 is de voorbereiding voor dit onderzoek gestart, waaronder de ontwikkeling van een toetsingskader. Het toetsingskader is gebaseerd op (inter) nationale wetgeving, voorschriften en normen en een pilot-onderzoek bij verschillende politiecellen en ophoudkamers. De bezoeken worden uitgevoerd in 2014, het rapport is voorzien begin 2015.

2.2 Jeugdzorg en jeugddetentie

Op het jeugd domein werken vijf inspecties nauw samen in het samenwerkingsverband Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ). Dit zijn: Inspectie Veiligheid en Justitie, Inspectie Jeugdzorg, Inspectie voor het Onderwijs (Ivho), Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW). Drie van deze vijf inspecties zijn tevens NPM-lid. In 2013 hebben de NPM-leden onderzoek gedaan naar de behandeling en bestrafing van jongeren. Daarnaast heeft de Kinderombudsman een onderzoek gedaan naar de kwaliteit van dossiers waarop overheidsfunctionarissen de beslissing om uithuisplaatsing op baseren. Verder heeft een aantal NPM-leden gezamenlijk toezicht uitgevoerd bij justitiële jeugdinrichtingen en instellingen voor Jeugdzorg-plus. Hieronder wordt daar nader op ingegaan.

Justitiële jeugdinrichtingen

De IJZ, IGZ en de IVenJ houden als NPM leden gezamenlijk toezicht op de justitiële jeugdinrichtingen. In 2013 hebben zij onderzoek gedaan in twee justitiële jeugdinrichtingen en diverse vervolgonderzoeken. Deze onderzoeken zijn gericht op de juridische positie van jongeren, de sociale interactie, de interne veiligheid, de bescherming van de samenleving en sociale

reïntegratie en sommige bijbehorende organisatorische aspecten. De Inspectie heeft de beginselen van preventie van marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing in het toetsingskader opgenomen.

Het algemene beeld is dat jonge gedetineerden humaner worden behandeld. Tijdens de bezoeken aan de justitiële jeugdinrichtingen zijn de fysieke weerbaarheid van het personeel en regelmatige uitval van de activiteiten naar voren gekomen als aandachtspunten. De oorzaak hiervan is het tekort aan personeel. Als gevolg van de (geplande) inkrimping van het personeelsbestand, zijn posities niet altijd ingevuld. De sector werkt ook met uitzendkrachten. De inspecties zien deze ontwikkeling als een risico. Een positieve bevinding is dat de justitiële jeugdinrichtingen veel verbetermaatregelen hebben genomen, bijvoorbeeld de justitiële jeugdinrichtingen Amsterbaken en Den Hey-Acker. In Den Hey-Acker is de veiligheid en het veiligheidsgevoel in de inrichting zijn toegenomen, onder andere door het volgen van weerbaarheidstrainingen voor het personeel.

Jeugdzorg-plus

In 2013 is op de kwaliteit van zorg in de instellingen voor 'jeugdzorg-plus' toezicht gehouden door IJZ samen met IvhO en de IGZ. Jeugdzorg-plus bestaat sinds 2008 is een zeer intensieve vorm van gespecialiseerde jeugdzorg die de vrijheid van de jeugdige kan beperken om te voorkomen dat die zich aan de noodzakelijke zorg onttrekt. Aangezien het zorgaanbod sinds 2008 in opbouw was, is het toezicht stapsgewijs uitgevoerd in de periode 2008 tot en met 2014, hetgeen betekent dat in deze periode bij alle instellingen op drie verschillende thema's toezicht is uitgevoerd. Dit stapsgewijs onderzoek is onder andere gericht op toezicht op de fundamentele rechten van de jongeren in de zorg. Belangrijke thema's van onderzoek zijn:

- Proportioneel gebruik van maatregelen die de vrijheid beperken, zoals 'vasthouden', time-out-procedures en beperking van communicatie.
- De mate waarin jongeren een officiële klacht kunnen doen.
- Respectvolle behandeling van jongeren.
- Behandeling en verzorging van jongeren door goed opgeleide vaklieden en professionals.

Tijdens de eerste stap van het toezicht op de kwaliteit van zorg in de instellingen voor 'Jeugdzorg-plus' (2009-2010), was het onderzoek gericht op de veiligheid en de rechtspositie van de jeugdige. De nadruk in de tweede stap (2010-2011) lag op de sociale omgeving en de samenwerking met de school. Uit het toezicht in beide stappen blijkt dat vrijwel alle instellingen op de onderdelen voldoende scores. Waar instellingen nog geen voldoende scoorden, bleven de inspecties de verbeteringen volgen en vervolgens nieuwe toetsen uitvoeren. Ook in 2013 zijn dergelijke hertoetsen uitgevoerd. Inmiddels voldoen alle instellingen aan de voorwaarden van stap 1 en 2 dus wordt geconcludeerd dat jeugdigen op de onderzochte punten humaner worden behandeld.

In 2013 is de derde en laatste stap onderzocht: het gefaseerde toezicht programma voor Jeugdzorg-plus instellingen, vooral gericht op de inhoud van de behandeling. Op enkele uitzonderingen na voldoen alle instellingen aan de eisen. Het vereist echter nog wel de nodige inspanningen om de verbetermaatregelen van de inspecties te implementeren voor het aangeboden programma en de coördinatie binnen de keten.

In 2014 volgen de rapportages van de nog niet beoordeelde instellingen, alsook de eventuele hertoetsen naar aanleiding van toezicht in 2013. In de loop van 2014 na afronding van het toezicht stap 3, verschijnt een eindrapportage met een samenvattend beeld van het gehele stapsgewijze toezicht van de afgelopen jaren.

2.3 Detentie en terugkeer van niet reguliere migranten

Detentie

De Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee heeft een aantal activiteiten ondernomen in 2013. Zo heeft de Commissie de nieuw gebouwde detentieinrichting nabij de luchthaven Schiphol (Justitieel Complex Schiphol) onderzocht. Tijdens dit onderzoek heeft de Commissie onder andere gekeken naar de binnenkant van de cellen. Op het moment van het bezoek voldeed het interieur van de cellen van de faciliteit niet volledig aan de relevante eisen. Hierdoor was het complex niet in gebruik door de Koninklijke Marechaussee. Verder heeft de Commissie in 2013 een onderzoek uitgevoerd naar het detentiecentrum van de Koninklijke Marechaussee in Coevorden. Naar aanleiding van dit bezoek concludeert de Commissie dat de faciliteit voldoet aan de relevante eisen. Wel adviseert de Commissie dat elke beveiliging volledig wordt opgeleid als bedrijfshulpverlener.

Onderzoek naar het overlijden van Alexander Dolmatov

Op 17 januari 2013 werd de Russische staatsburger Alexander Dolmatov levenloos gevonden in zijn cel in het Detentiecentrum Rotterdam, waar hij verbleef in verband met zijn voorgenomen uitzetting naar Rusland. De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft de Inspectie Veiligheid en Justitie (IVenJ) gevraagd te onderzoeken of de Nederlandse overheid zorgvuldig heeft gehandeld.

De IVenJ en IGZ hebben dit samen onderzocht en zijn tot de conclusie gekomen dat de verschillende organisaties in de vreemdelingenketen onzorgvuldig hebben gehandeld op verschillende momenten. Dit geldt ook voor de betrokkenen bij de juridische bijstand en de medische zorg die aan de heer Dolmatov is verleend na zijn plaatsing in detentie. De IVenJ en IGZ hebben aanbevelingen gedaan aan de wetgever en leidinggevendenden in de vreemdelingenketen. De IGZ heeft daarnaast verbetermaatregelen genomen.

De IVenJ kan niet beoordelen of zorgvuldiger handelen door de Nederlandse overheid uiteindelijk zou kunnen leiden tot een andere uitkomst. Wel heeft de IVenJ vastgesteld dat de heer Dolmatov ten onrechte in vreemdelingenbewaring is geplaatst, dat met betrekking tot de juridische bijstand acties zijn genomen die niet in overeenstemming zijn met de wet- en regelgeving en dat de medische zorg ontoereikend is geweest. De nalatige acties van de Nederlandse overheid zijn niet alleen te wijten aan handelingen of nalatigheden van ambtenaren, maar ook aan de afhankelijkheid van – en het geloof in – de systemen, procedures en formulieren die deze ambtenaren ondersteunen bij hun beslissingen in de keten. De IVenJ heeft vastgesteld dat de systemen, procedures en formulieren in de praktijk vaak oppervlakkig zijn, onduidelijke en soms zelfs onjuiste informatie bevatten en dat ze onvoldoende consistent

met elkaar zijn voor de nauwkeurigheid en actualiteit. Een reden tot bezorgdheid is dat de betrokken ketenpartners op de hoogte waren van de meeste van deze systeemommissies. Naar aanleiding van het rapport heeft de regering een verbeterplan gemaakt. De IVenJ zal de voortgang bewaken.

Terugkeer

In 2013 heeft de CITT de terugkeer van vreemdelingen onderzocht. De Commissie heeft 31 geplande terugkeeroperaties waargenomen. Daarvan zijn twee gezamenlijke operaties georganiseerd door Frontex; het agentschap voor grenscontrole van de EU, negen vluchten naar landen van herkomst en 20 onderzoeken waar de het grond-proces op de luchthaven van vertrek is waargenomen. De algemene conclusie van de CITT is dat de terugkeer wordt uitgevoerd op een humane manier. Wel is het aantal overdrachtsmomenten in de terugkeerketen te hoog. Dit verhoogt de kans op fouten bij de overdracht van bestanden. De Commissie concludeert, dat het beperken van het aantal overdrachtsmomenten de efficiëntie in de keten verbetert en daarmee kosten bespaart. Elk jaar heeft de Commissie een aantal onderwerpen als aandachtspunt. In 2013 is dit onder andere de uitwisseling van medische gegevens in het terugkeerproces van vreemdelingen. Indien medisch noodzakelijk begeleidt een verpleegkundige of arts de vreemdeling tijdens de terugkeer. Voor een humane terugkeer van een vreemdeling, is het noodzakelijk dat de verpleegkundige of arts beschikt over medische achtergrondinformatie van de vreemdeling, zoals de medische diagnose en voorgeschreven medicatie. De Commissie concludeert dat is gestart met het verbeteren van het verstrekken van medische informatie, maar dat er nog geen uitgebreid en dus geborgd proces is voor de overdracht van medische achtergrondinformatie. De inhoud van de medische informatie varieert van een korte samenvatting van de belangrijkste condities tot een volledige kopie van het medisch dossier van de vreemdeling.

2.4 Overkoepelende activiteiten

Onderzoek en bemiddeling door de Nationale ombudsman

In 2013 heeft de Nationale ombudsman klachten behandeld, waarbij het niet alleen gaat om het doen van onderzoek en het schrijven van rapporten, maar ook het oplossen van problemen. Dit kan door te bellen naar overheidsfunctionarissen, niet gouvernementele organisaties, advocaten en bemiddelen tussen de klager en de desbetreffende organisatie. In 2013 is de detentie van asielzoekers, vooral gezinnen met kinderen en kinderen zonder ouders, een zorgpunt voor de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman. De Nationale ombudsman heeft een rapport uitgebracht over de medische hulp van gedetineerde asielzoekers¹⁵. De Nationale ombudsman concludeert dat er te veel aandacht is voor de veiligheid, de kosten en het management in plaats van de behoeften en de psychologische ervaringen van asielzoekers. De Kinderombudsman heeft de politiek verzocht om kinderen die asiel aanvragen niet rechtstreeks in detentie te plaatsen, omdat dit een directe schending is van het VN-Verdrag van de Rechten van het Kind.

¹⁵ Rapport Nationale ombudsman 2013/125.

Bijeenkomst 'kwaliteit van toezicht'

De Klankbordgroep Commissies van Toezicht voor de justitiële inrichtingen heeft in november 2013 een landelijke bijeenkomst over het onderwerp 'De kwaliteit van het toezicht' georganiseerd voor de Commissies van Toezicht. Deze bijeenkomst van de RSJ en de klankbordgroep is – evenals in 2012 – bijgewoond door meer dan 200 leden van de Commissies van Toezicht voor de justitiële inrichtingen. De reacties tijdens deze landelijke bijeenkomst hebben bouwstenen opgeleverd voor de notitie 'Kwaliteit Ontwikkeling Commissies van Toezicht'. Ter gelegenheid van deze bijeenkomst heeft de RSJ de commissies een concept voor de beoordelingscriteria aangeboden als een extra instrument voor hun toezichtactiviteiten.

Conferentie plaatsing van gedetineerden

Op 21 november heeft de RSJ een conferentie georganiseerd over de plaatsing van veroordeelden met de titel 'Zit ik hier wel goed?'. Deze conferentie is bijgewoond door ongeveer 350 ambtenaren en betrokkenen bij het (her)plaatsen van veroordeelden in penitentiaire inrichtingen, onder wie leden van het NPM-netwerk. De conferentie heeft problemen en dilemma's in de zoektocht naar de beste plek voor elke gevangene behandeld vanuit verschillende perspectieven. Onderwerpen die zijn besproken zijn onder andere: plaatsing in een isoleercel, individualisering en het internationale perspectief van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Eén van de doelstellingen van deze bijeenkomst was het herkennen en bespreken van risico's van mishandeling in het beleid en in de praktijk.

3 Bijlagen

Bijlage 1: Afkortingenlijst

CITT	Commissie Integraal Toezicht Terugkeer
CPT	Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing
CTA	Commissie van Toezicht Arrestantenzorg
DV&O	Dienst Vervoer en Ondersteuning
FTE	Full time equivalent
IGZ	Inspectie voor de Gezondheidszorg
IJZ	Inspectie Jeugdzorg
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IVenJ	Inspectie Veiligheid en Justitie
Ivho	Inspectie van het Onderwijs
ISZW	Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid
KMar	Koninklijke Marechaussee
LC CTA	Landelijke commissie voor de Commissies van Toezicht Arrestantenzorg
NPM	Nationaal Preventief Mechanisme
OPCAT	Optional Protocol to the Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment of Punishment
PI	Penitentiaire inrichting
RSJ	Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
SPT	Subcomité ter preventie van foltering
STJ	Samenwerkend Toezicht Jeugd

Bijlage 2: Deelnemer profielen

1. Inspectie Veiligheid en Justitie (IVenJ)

Introductie

Een van de taken van de IVenJ is toezicht houden op de sanctietoepassing voor een zichtbare verbetering van de effectiviteit en kwaliteit van de sanctietoepassing. De IVenJ adviseert het ministerie van Veiligheid en Justitie om de juiste sanctietoepassing te waarborgen. Hierbij is de IVenJ onafhankelijk in haar oordeel, transparant in haar werkwijze en professioneel in haar kennis, vaardigheden en houding. Bij het uitvoeren van een onderzoek ontvangt de IVenJ geen instructies over de te hanteren methode, de oordeelsvorming en de rapportage daarover. De IVenJ is gesprekspartner van de CPT.

Personeel

In december 2013 werkten in totaal 59 fte bij de IVenJ, daarvan zijn ongeveer 10 inspecteurs regelmatig betrokken bij NPM-gerelateerde onderwerpen.

Werkwijze

De IVenJ voert haar taken uit door vier verschillende vormen van onderzoek. De eerste is een doorlichting van een instelling, waarbij de instelling wordt onderzocht. Ten tweede kan de Inspectie een thematisch onderzoek doen op een specifiek aspect van de detentie, bijvoorbeeld 'eenzame opsluiting' of 'eten'. Ten derde zijn er incidentonderzoeken; dit kan op eigen initiatief of op verzoek van bijvoorbeeld de minister. Tot slot kan de Inspectie een vervolgonderzoek doen om na een bepaalde periode doen om te onderzoeken of de instelling beter functioneert. Een jaar na de publicatie van een rapport controleert de IVenJ via een kort bezoek in hoeverre de aanbevelingen zijn geïmplementeerd.

Elke inspectie wordt uitgevoerd door minimaal twee inspecteurs. Onderzoeken duren een aantal weken, dat wil zeggen een week voorbereiding, een week voor het feitelijke bezoek en een aantal weken voor de rapportage. De tijd die nodig is voor de vakinhoudelijke bezoeken hangt af van de aard van het onderwerp en het aantal te bezoeken instellingen tijdens die inspectie. Tijdens de bezoeken vinden normaliter gesprekken plaats met:

- Het bestuur of de eenheid of locatie directeur.
- Medewerkers en/of gespecialiseerd personeel.
- Gedetineerden/reclasseringscliënten.
- En voor de Dienst Justitiële Inrichtingen: de Commissie van Toezicht.

Rapporteren

Na afloop van een bezoek stelt de IVenJ een verslag op van het bezoek/gesprek. De bezochte instelling krijgt twee weken de tijd om te reageren op feitelijke onjuistheden in het rapport/verslagen. Na de wederhoor van het rapport wordt het door het Hoofd van de Inspectie vastgesteld. De IVenJ stuurt het goedgekeurde rapport aan de minister/staatssecretaris. De minister mag de tekst niet wijzigen en stuurt het rapport aan het parlement. Over het algemeen voegt de minister een beleidsreactie toe waarin staat welke aanbevelingen zullen worden uitgevoerd en welke niet en de reden daarvoor. Zes weken nadat het rapport aan de minister/staatssecretaris is aangeboden, wordt het rapport gepubliceerd op de IVenJ website (www.ivenj.nl).

2. Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ)

Introductie

De Nederlandse Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) bevordert de volksgezondheid door effectieve handhaving op de kwaliteit van de gezondheidszorg, preventiemaatregelen en medische producten. De IGZ adviseert de verantwoordelijke ministers en past diverse interventies toe, waaronder advies, aanmoediging en dwang, zodat zorgaanbieders alleen 'verantwoorde' zorg aanbieden. De IGZ onderzoekt en beoordeelt op een gewetensvolle, deskundige en onpartijdige manier, onafhankelijk van partijpolitiek en niet beïnvloed door de huidige zorgsysteem.

Personeel

De IGZ bestaat uit 537 medewerkers (inclusief 200 inspecteurs). Hiervan zijn 30 regelmatig betrokken bij NPM-gerelateerde activiteiten.

Werkterrein

Het veld waarin de Inspectie voor de Gezondheidszorg opereert omvat circa 40.000 individuele zorgaanbieders en organisaties. Ongeveer 1,3 miljoen personen werken in de Nederlandse gezondheidszorg, waarvan 800.000 gekwalificeerde artsen. Het werkterrein van de Inspectie beslaat vier hoofdgebieden: reguliere en geestelijke gezondheidszorg, curatieve zorg, verpleging en langdurige zorg en farmaceutische en medische technologie.

Werkwijze

Meldingen van incidenten, onbevredigende situaties en voortdurende tekortkomingen spelen een belangrijke rol in de toezicht- en handhavingsactiviteiten van de Inspectie. Sommige meldingen kunnen om onmiddellijke handhavingsmaatregelen van de Inspectie vragen. Meldingen vormen een belangrijke bron van informatie over de kwaliteit van de zorg. Als de Inspectie een melding ontvangt over mogelijk ernstige tekortkomingen in de kwaliteit van zorg, of minder ernstige tekortkomingen die toch van een structurele, doorlopende aard zijn, zal de Inspectie handhavend optreden. De beschikbare handhavingsmogelijkheden variëren van advies en aanmoediging tot bestraffing en dwang. De Inspectie analyseert alle binnenkomende meldingen en gebruikt de uitkomsten om de adviezen met betrekking tot de kwaliteit van zorg in de verschillende sectoren van de gezondheidszorg te ondersteunen. De Inspectie kan meldingen ook verder onderzoeken tijdens de inspectiebezoeken.

Vanuit het belang van doelmatigheid en doeltreffendheid onderzoekt de Inspectie niet alle meldingen zelf. De IGZ kan de betrokken zorgaanbieder verzoeken een intern onderzoek uit te voeren en te rapporteren aan de IGZ. De Inspectie stelt daarvoor wel bepaalde voorwaarden op de kwaliteit en de degelijkheid van het interne onderzoek. In bepaalde omstandigheden zal de Inspectie een eigen onderzoek breder opzetten dan de betreffende melding. De IGZ zal dit doen wanneer:

- Er sprake is van een zeer ernstige situatie met een uitzonderlijk hoog risico.
- Wanneer de Inspectie van mening is dat een eigen onderzoek een grote kwaliteitsverbetering betekent binnen een bepaalde sector van de gezondheidszorg.

- Indien de betrokken zorgaanbieder niet in staat is om een deugdelijk intern onderzoek uit te voeren.
- Wanneer de analyse van de zorgaanbieder niet voldoet aan de vereiste normen.

Rapporteren

Vrijwel alle rapporten van de Inspectie worden openbaar gemaakt in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur. Dit betekent dat iedereen rapporten van de Inspectie kan opvragen. Voor rapporten over individuele zorgaanbieders geldt dat er geen wettelijke verplichting is voor publiceren, maar zal de Inspectie dat over het algemeen wel doen in lijn met haar beleid van 'proactieve publicatie'. Dit betekent simpelweg dat de Inspectie niet wacht met publiceren tot de vraag om informatie over een zorginstelling, maar de inspectierapporten openbaar maakt op haar website zodra deze zijn afgerond. Dit beleid is sinds 1 juli 2008 van kracht en geldt voor de inspectierapporten over zorginstellingen in de meeste sectoren. Elk rapport blijft gedurende een periode van drie jaar op de website van de Inspectie.

3. Inspectie Jeugdzorg (IJZ)

Introductie

De Inspectie Jeugdzorg ziet toe op de kwaliteit van de jeugdzorg en op de naleving van de wetgeving. De Inspectie stimuleert met haar toezicht de voorzieningen tot goede en veilige verzorging, opvoeding en behandeling van kinderen in de jeugdzorg en de ondersteuning van ouders en verzorgers van die kinderen. De Inspectie draagt er met haar toezicht toe bij dat de samenleving er op kan vertrouwen dat kinderen en ouders op tijd en op maat de hulp en zorg krijgen van de instellingen en de professionals in de jeugdzorg. De Inspectie zorgt voor een onafhankelijk oordeel over de kwaliteit van de jeugdzorg dat relevant is voor de professional, de instelling en de overheid en helpt bij het verbeteren van de jeugdzorg. Het motto van de Inspectie Jeugdzorg is: "Naar zichtbare kwaliteit in de jeugdzorg!".

Personeel

Er waren in 2013 in totaal 47 fte werkzaam bij de Inspectie Jeugdzorg, waarvan 23 inspecteurs. Alle inspecteurs zijn betrokken bij NPM-gerelateerde activiteiten, waarvan negen structureel. Verder valt het samenwerkingsverband STJ organisatorisch onder IJZ. Bij STJ zijn vijf medewerkers in vaste dienst, waaronder twee inspecteurs. Ook heeft STJ tien inspecteurs vanuit de samenwerkende inspecties gedetacheerd in 2013.

Werkerrein

Vanuit vijf verschillende wetten houdt de IJZ toezicht op de volgende organisaties:

- Bureaus Jeugdzorg (inclusief evaluatie, case management, vrijwillige jeugdzorg, gezinsvoogdij, voogdij en reclassering).
- Jeugdzorgaanbieders (inclusief open woonvoorzieningen en Jeugdzorg-plus).
- Justitiële jeugdinrichtingen.
- Vergunninghouders voor interlandelijke adoptie.
- De opvangvoorziening voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen.

- De Raad voor de Kinderbescherming.
- Schippersinternaten (verblijfplaats voor kinderen waarvan de ouders regelmatig reizen voor werk, zoals kinderen van schippers en kinderen van kermisexploitanten).

Het toezicht op de organisaties voor Jeugdzorg-plus en de justitiële jeugdinrichtingen is NPM-gerelateerd.

Werkwijze

De Inspectie houdt toezicht op de instellingen. Dit doet de IJZ door het uitvoeren van thematisch toezicht, waarbij systematisch een specifiek aspect binnen een specifiek type zorg worden onderzocht (zoals residentiële zorg of pleegzorg).

Verder houdt de Inspectie ook toezicht op de kwaliteit van zorg voor tijdens en na calamiteiten. Instellingen zijn verplicht om calamiteiten te melden aan de Inspectie. Na ontvangst van een calamiteitenmelding zal de Inspectie onderzoek doen naar de kwaliteit van de zorg rondom die calamiteit. Waar nodig zal zij handhavend optreden.

De inspecteurs houden ook toezicht op de jeugdzorginstellingen in de regio door inspectiebezoeken. Deze bezoeken kunnen zich richten op zaken als zwakke punten in het risicoprofiel, klachten en aanwijzingen van tekortkomingen, meldingen van calamiteiten, alsmede de uitvoering van verbetermaatregelen. Voor dit toezicht heeft de Inspectie in 2013 en 2014 het toetsingskader gemoderniseerd en hernoemd tot 'Toetsingskader verantwoorde hulp voor jeugd'. Voor het toezicht op de justitiële jeugdinrichtingen en de Jeugdzorg-plus worden andere, specifieke toetsingskaders gebruikt.

Elke toezichthoudende activiteit wordt uitgevoerd door ten minste twee inspecteurs.

De duur van een thematisch onderzoek of incidentonderzoek is afhankelijk van de aard, de ernst en de inhoud van de problematiek en varieert van enkele weken tot enkele maanden.

De thematische onderzoeken en incidentonderzoeken bestaan normaal gesproken uit de volgende fasen: de voorbereiding (het opstellen van een plan van aanpak, de centrale vragen en een toetsingskader), een onderzoek naar het beleid van de instelling en bezoeken aan de betrokken instelling(en). Tijdens bezoeken aan de instellingen praten inspecteurs met kinderen en jongeren, groepsleiders, gedragsdeskundigen, teamleiders en het management. Elk toezicht bevat onverwachte elementen. Welke onverwachte elementen worden ingezet en hoe veel, hangt af van de specifieke omstandigheden.

Rapporteren

Alle rapporten van de Inspectie worden actief openbaar gemaakt door aanbieder aan de betrokken bestuurders, die het rapport weer aan de betrokken volksvertegenwoordiging zoals het parlement zenden en plaatsing op de website van de Inspectie Jeugdzorg. Ook brengt de Inspectie elk jaar een jaarverslag uit, waarin zij rapporteert over haar toezichthoudende activiteiten in het afgelopen jaar en geeft zij een kort verslag over de ontwikkelingen in de jeugdzorg.

4. Commissie Integraal Toezicht Terugkeer (CITT)

Introductie

De Commissie Integraal Toezicht Terugkeer (CITT) is een onafhankelijke commissie die is opgericht in 2007 na een aantal incidenten tijdens de uitzetting van afgewezen asielzoekers naar de Republiek Congo en Syrië. Het parlement wilde strenger toezicht op het gehele terugkeerproces, wat uiteindelijk resulteerde in de oprichting van de CITT. De CITT werd opgeheven op 1 januari 2014, de toezichthoudende taken van de CITT zijn inmiddels overgedragen aan de IVENJ. De CITT heeft toezicht gehouden tot 2014 op het terugkeerproces vrijwillig of onder dwang naar het land van herkomst of een derde land, van vreemdelingen zonder wettelijke basis voor een verblijf in Nederland. De toezichthouder toetst de correcte naleving van het terugkeerproces en geeft advies om de kwaliteit van het integrale terugkeerproces te verbeteren. De Commissie is onafhankelijk in haar oordeel, transparant in haar werkwijze, en professioneel met betrekking tot kennis, vaardigheden en houding. Er is speciale aandacht voor een veilige en humane terugkeer van vreemdelingen, maar ook voor de effectiviteit en efficiëntie van de integrale terugkeerproces.

Personeel

De Commissie bestond uit drie kamers, met elk een specialisatie binnen het terugkeerproces. Elke kamer heeft een maximum van vijf kamerleden. De Commissie werd ondersteund door een klein aantal administratieve medewerkers, die vallen onder het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Werkterrein

De kamer terugkeerfaciliteiten heeft zich gericht op de internationale samenwerking met betrekking tot terugkeer, waaronder de verkrijging van de reisdocumenten van de autoriteiten van de landen van herkomst en de samenwerking binnen Frontex, de grenscontrole dienst van de EU. De kamerterugkeerketen heeft zich gericht op de samenwerking tussen afdelingen en diensten die zich bezighouden met locaties waar vreemdelingen worden vastgehouden. De kamer uitzetproces heeft vreemdelingen begeleid tijdens gedwongen terugkeer naar de landen van herkomst. Dit kunnen individuele vluchten zijn of door georganiseerde chartervluchten georganiseerd door Nederland of een aantal EU-landen samen via Frontex.

Werkwijze

De CITT heeft toezicht gehouden op het terugkeerproces en de uitvoering van het terugkeerbeleid door de betrokken diensten. De CITT heeft gesproken met de verantwoordelijke staatssecretaris, directeuren van diensten, maar ook met personen die werkzaam zijn op plaatsen waar vreemdelingen worden vastgehouden. De CITT heeft ook informatie ontvangen van de verantwoordelijke diensten en heeft observaties bij terugkeer gedaan. Voor dit laatste zijn waarnemers geselecteerd op hun kennis van het terugkeerproces of de medische of psychologische deskundigheid.

De CITT heeft de observaties van vluchten voor de terugkeer van vreemdelingen geselecteerd op basis van verschillende criteria, bijvoorbeeld de verwachting dat de vreemdeling zich zal verzetten tegen de uitzetting, of er sprake is van bijzondere omstandigheden, zoals de

terugkeer van gezinnen met jonge kinderen of vreemdelingen met gezondheidsproblemen. Ook vluchten met hoge (politieke) risico's zijn gemonitord. Alle gezamenlijke terugkeervluchten met andere Europese landen zijn waargenomen. Wanneer de CITT observeerde, werkte zij volgens een toezichtkader om te borgen dat alle relevante aspecten van de terugkeer worden nageleefd. Deze aspecten zijn de briefing, boarding, gebruik van geweld, de overdracht van de vreemdeling aan de autoriteiten van het land van herkomst, enzovoort. De observaties zijn ook met de Koninklijke Marechaussee in workshops besproken, waar direct feedback kan worden gegeven op de aanbevelingen. Het toezichtkader is te vinden op de website van de CITT voor maximale transparantie. Het gebruik van dit kader maakt het ook mogelijk om verschillende vluchten die worden waargenomen door verschillende waarnemers te vergelijken.

Rapporteren

De CITT heeft een jaarverslag gemaakt en aangeboden aan de verantwoordelijke staatssecretaris en ministers aan. In het jaarverslag staan aanbevelingen om het terugkeerproces te verbeteren. Het rapport is door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan het parlement gestuurd met een beleidsreactie van de staatssecretaris. Het jaarverslag is in het parlement besproken. Het jaarverslag en de reactie van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie zijn gepubliceerd op de website van de CITT.

5. Raad voor de Strafrechtstoepassing en jeugbescherming (RSJ)

Introductie

De Raad is een onafhankelijke instantie met twee wettelijke taken: rechtspreken en het geven van advies over de jeugdbescherming, jeugdzorg en de tenuitvoerlegging van vonnissen en maatregelen. De Raad is opgericht in 2001, vanuit een combinatie van zijn twee voorgangers (CRS, 1953 en CAJK, 1955).

Missie

Door rechtspraak en het geven van adviezen, ziet de Raad erop toe dat de overheid in de beleidsontwikkeling en de uitvoering van door de overheid opgelegde vrijheidsbenemende en vrijheidsbeperkende sancties en jeugdbeschermingsmaatregelen op een juridisch correcte wijze en in overeenstemming met beginselen van goede bejegening te werk gaat. Een goede bejegening is een toonaangevend begrip in deze missie. De Raad heeft het begrip goed bejegenen uitgewerkt in de publicatie 'Goed Bejegenenen: beginselen voor het omgaan met ingeslotenen' (uitgave 2012).

Personeel

De Raad bestaat uit zestig leden, onder wie deskundigen op penitentiair recht en wetenschap, jeugd- en familierecht en gedragswetenschappen, evenals leden van de rechterlijke macht, het openbaar bestuur, advocatuur en artsen. De Raad is een onafhankelijk orgaan, de leden hebben geen banden met een ministerie of dienst die is belast met aangelegenheden inzake de bevoegdheid van de Raad.

Werkterrein

Advies

De Raad adviseert de minister van Veiligheid en Justitie en andere ministers, gevraagd en ongevraagd over de uitvoering van het beleid en de toepassing van de regels op de volgende gebieden:

- De tenuitvoerlegging van vonnissen en maatregelen.
- Bescherming van de Jeugd.

Veel adviezen hebben betrekking op de verbetering van de uitvoeringspraktijk, maar de Raad adviseert ook over principiële kwesties of problemen in het beleidsvormingsproces. Jaarlijks verschijnen ongeveer vijftien adviezen. De belangrijkste adviezen in 2013 zijn:

- Gedetineerden met een licht verstandelijke beperking.
- Promoveren en degraderen binnen het gevangeniswezen.
- Masterplan DJI 2013-2018.
- Plaatsing kortgestraften.
- Ontwerpbesluit elektronische detentie.

De Raad combineert gegevens uit wetenschappelijke bronnen met informatie verkregen door bezoeken aan justitiële inrichtingen (waartoe de Raad het recht heeft op toegang tot deze instellingen), interviews en expertmeetings. Jaarlijks organiseert de Raad een conferentie voor beleidsmakers en academici als vervolg op of ter inspiratie van haar adviezen.

Rechtspraak

De Raad toetst als beroepsrechter beslissingen die zijn genomen over personen die een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel ondergaan: gedetineerden, tbs-gestelden en jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen. De Raad beoordeelt ook de beslissingen van de directeur van een instelling, medisch handelen van een inrichtingsarts en beslissingen van de selectiefunctionaris of de minister van Veiligheid en Justitie.

Onderwerpen waar de Raad om een uitspraak kan worden verzocht zijn bijvoorbeeld:

- Plaatsing en overdracht.
- Disciplinaire straffen en maatregelen.
- Medische zorg door de inrichtingsarts.
- Weigering van verlof.

De Raad toetst aan de wet (met name de Penitentiaire beginselenwet, de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen en de Wet op de Jeugdzorg) en aan de redelijkheid en billijkheid. Er is geen verdere beroepsmogelijkheid, de beslissingen van de Raad zijn bindend.

Samenwerking

De Raad werkt goed samen met diverse andere NPM-deelnemers, in het bijzonder de Inspectie Veiligheid en Justitie, de Inspectie Jeugdzorg en de Commissies van Toezicht justitiële inrichtingen. Een ander samenwerkingsverband die het vermelden waard is, is met het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT). Het CPT ontvangt een afschrift van alle adviezen van de Raad. Ook overlegt de Raad met de commissies van het CPT tijdens hun regelmatige bezoeken aan Nederland.

Werkwijze

Advies

De Raad verzamelt de benodigde informatie voor het advies door literatuurstudie en gegevens uit wetenschappelijke bronnen, interviews, bezoeken aan relevante instellingen, onderzoeksrapporten en andere bronnen. Bezoeken aan penitentiaire instellingen zijn gericht op algemeen onderzoek naar de sanctietoepassing en detentie omstandigheden, niet om de lokale situatie te beoordelen, maar om aanbevelingen te kunnen doen aan de nationale beleidsmakers. De Raad richt zich op het verbeteren van het beleid en de praktijk in plaats van het melden van slechte praktijken. Adviezen worden door commissies opgesteld bestaande uit leden en een of twee stafmedewerkers (adviseurs) en vastgesteld door één van de drie secties van de Raad of door de Raad van Bestuur. Ongeveer de helft van de adviezen zijn op verzoek van de overheid; de andere helft is op initiatief van de Raad zelf. Het jaarprogramma wordt opgesteld na overleg met belanghebbenden en de betrokken ministeries.

Rechtspraak

Deze taak wordt uitgevoerd door commissies van beroep, bestaande uit drie leden en een stafmedewerker (secretaris). De voorzitter van de commissie is een actief lid van de rechterlijke macht.

Rapporteren

De Raad rapporteert in een jaarverslag over haar prestaties, maar niet over individuele bezoeken aan instellingen, omdat de Raad geen toezichthouder is.

Advies

Adviezen worden gepubliceerd in de Staatscourant en op www.rsj.nl; samenvattingen zijn beschikbaar in het Engels.

Rechtspraak

- Databank: Een databank met alle beslissingen die relevant zijn voor jurisprudentie is beschikbaar op de website van de Raad.
- Periodiek bulletin: Ongeveer acht keer per jaar wordt een bulletin met de belangrijkste nieuwe besluiten verstuurd aan een mailinglijst, dit wordt ook gepubliceerd op de website van de Raad.

Bijlage 3: Toehoorders

1. Commissies van Toezicht penitentiaire inrichtingen

Introductie

In Nederland bestaan 69 commissies van toezicht voor de penitentiaire inrichtingen (gevangnissen, jeugdgevangnissen, forensische zorginstellingen en detentiecentra voor vreemdelingen). Deze commissies houden toezicht op de wijze waarop de personen in hechtenis of detentie worden behandeld.

Personeel

De commissies variëren in grootte van 6 tot 15 leden, het gemiddelde aantal leden is 10. Leden worden benoemd voor een periode van maximaal vijf jaar met de mogelijkheid van herbenoeming voor twee termijnen van elk 5 jaar. Het is wettelijk vastgelegd dat verschillende groepen van professionals zijn vertegenwoordigd in de commissies (bijvoorbeeld artsen, rechters en advocaten).

Werkterrein Toezicht

De leden van de commissies van toezicht hebben altijd toegang tot de instelling. Relevante informatie over gedetineerden moeten altijd aan de commissieleden worden verstrekt.

Alle documenten over de oplegging van vrijheidsstraffen en handhavingsmaatregelen kunnen worden bekeken. De commissies moeten actief door de Raad van Bestuur van de penitentiaire inrichting worden geïnformeerd over belangrijke feiten en omstandigheden binnen de instellingen. Vrijwel alle commissies van toezicht hebben een maandcommissaris die de instelling regelmatig bezoekt en waarmee gedetineerden contact hebben. Hij/zij verzamelt klachten van gevangenen en probeert deze eerst op te lossen door mediation.

Klachten

Gedetineerden kunnen klachten indienen bij de Commissie van Toezicht op de volgende manieren:

- Mondelinge of schriftelijke ('sprekersbriefje') klachten direct bij de maandcommissaris.
- Met behulp van speciale documenten ('klachtformulier') voor klachten met betrekking tot artikel 60 Penitentaire beginselenwet over beslissingen (of het uitblijven van een beslissing) door de directie.

Advies

Commissies van toezicht kunnen aanbevelingen doen aan (A) de eigen Raad van bestuur en/of (B) rechtstreeks aan de minister van Veiligheid en Justitie. Zij vervullen actief de adviserende rol aan de Raad van bestuur van de penitentiaire inrichting.

Klankbordgroep

De Klankbordgroep Commissies van Toezicht voor de penitentiaire inrichtingen bestaat uit een delegatie van leden van de Commissies van Toezicht. De Klankbordgroep is in 2009 opgericht

en spreekt periodiek (maandelijks) met het ministerie van Veiligheid en Justitie. De Klankbordgroep heeft als doel het inventariseren van de landelijke 'grote problemen', deze proberen te lossen en daarnaast het waarborgen van de onafhankelijke positie en werking van de afzonderlijke commissies. De Klankbordgroep werkt samen met het Kenniscentrum Commissies van Toezicht en de justitiële autoriteiten, zoals de RSJ en IVenJ. Het Kenniscentrum publiceert maandelijks een nieuwsbrief. De Klankbordgroep heeft huisregels en een protocol met betrekking tot haar verantwoordelijkheden, rol en werkwijze geïntroduceerd. In november 2013 heeft de Klankbordgroep een landelijke bijeenkomst georganiseerd over bejegening binnen penitentiaire inrichtingen. Deze bijeenkomst is bijgewoond door meer dan 200 leden van de Commissies van Toezicht.

Rapporteren

De jaarverslagen van de commissies van toezicht over 2013 worden gepubliceerd op de website van de Dienst Justitiële inrichtingen van het ministerie Veiligheid en Justitie.

2. Commissies van Toezicht arrestantenzorg

Introductie

Tot 31 december 2012 bestond de Nederlandse politie uit 25 onafhankelijke regionale politiekorpsen en het Kops Landelijke Politiediensten. In elke politieregio's, alsmede voor het KLPD was er een Commissie van Toezicht.

In 2013 is de politie organisatie aanzienlijk veranderd. Sinds 1 januari 2013 zijn de 26 politiekorpsen samengevoegd tot één organisatie, de Nederlandse nationale politie. De organisatie is verdeeld in 10 regionale eenheden en een landelijke eenheid. Voor de commissies betekenen deze veranderingen dat hun aantal is teruggebracht tot tien Commissies van Toezicht arrestantenzorg, één voor elke regionale eenheid. Het doel en de onafhankelijke positie van de commissies zijn echter niet veranderd.

De Commissies houden toezicht op de behandeling, leefomstandigheden en het verblijf van ingesloten en onder toezicht van de politie en de naleving van de betreffende regelgeving. De Commissie functioneert als onafhankelijk orgaan zonder instructies van anderen (zoals de politie) met betrekking tot de werkmethode, oordelen en rapporten. De Commissie is opgericht vanuit het principe dat burgers en ingesloten en onder toezicht van de politie mogelijk meer vertrouwen in de politie hebben wanneer er onafhankelijk toezicht is op de zorg voor ingesloten en onder toezicht van de politie, waardoor de legitimiteit van de acties van de politie kunnen worden vergroot.

Missie

Het doel van de Commissie is door haar taken bijdragen aan een degelijke, professionele zorg voor ingesloten en onder toezicht van de politie. De taken van de Commissie omvatten in ieder geval:

- Toezicht houden op de huisvesting, veiligheid, zorg voor en behandeling van ingesloten en onder toezicht van de politie in politiecellen en politiecellencomplexen.
- Aanbieden van een jaarverslag over haar werk aan de korpschef.
- Gevraagd en ongevraagd advies geven aan de korpschef, en het verstrekken van informatie over de politiecellen.

Personeel

In elk van de 10 regionale eenheden is een Commissie van Toezicht voor arrestantenzorg. Aangezien de landelijke eenheid over zeer weinig politiecellen beschikt, is er geen aparte commissie voor deze eenheid. Op het geringe aantal cellen van de landelijke eenheid wordt toezicht gehouden door de Commissie van Toezicht in de regio waar de politiecellen zich bevinden. Elke commissie heeft minimaal vijf leden. Deze leden werken niet bij de politie of een andere instanties die direct betrokken is bij de politie. De Commissie wordt ondersteund door een secretariaat.

In 2013 is een landelijk centrum voor de commissies (LC CTA) geïntroduceerd, bestaande uit vier van de 10 commissievoorzitters. De taak van het LC CTA is het waarborgen van de kwaliteit van het toezicht op de arrestantenzorg, bijvoorbeeld door ontwikkeling van criteria voor de kwaliteit en frequentie van de bezoeken. De LC CTA vertegenwoordigt de 10 CTA's bij landelijke overleggen, waaronder het overleg met alle NPM deelnemers en organiseert gezamenlijke bijeenkomsten om ervaringen en visies uit te wisselen.

Werkterrein

Het toezicht vindt plaats op de behandeling, leefomstandigheden en het verblijf van personen die worden vastgehouden door de politie, ongeacht de locatie van deze vrijheidsbeneming.

Werkwijze

De leden van de Commissie inspecteren politiecellen (elke locatie waar de politie personen vasthoudt), en de andere ruimtes in het politiebureau waar personen kunnen worden vastgehouden, zoals de verhoorkamer en recreatieruimte enzovoorts.

De commissieleden bezoeken de cellencomplexen en politiebureaus op verschillende dagen en tijden zonder voor aankondiging. Ze spreken met ingeslotenen en politiepersoneel en hebben toegang tot de gedetineerdenregisters. Tijdens bezoeken worden de ruimtes waar personen worden vastgehouden regelmatig geïnspecteerd. Wanneer ingeslotenen aanwezig zijn tijdens het bezoek, zal het commissielid spreken met een aantal van hen over de verzorging en behandeling. Onduidelijkheden of tekortkomingen die meteen kunnen worden opgelost, worden normaal gesproken direct besproken met de leidinggevende. Van elk bezoek wordt een verslag gemaakt, dit wordt besproken tijdens de periodieke vergadering van de commissie.

Minimaal één keer per jaar heeft de Commissie overleg met de dossierhouder arrestantenzorg van de regionale of landelijke eenheid. Tijdens deze overleggen worden opmerkelijke bevindingen, mogelijke verbeterpunten en alle lopende zaken en veranderingen in de operationaliteit van de cellencomplexen en politiebureaus besproken. De politie verstrekt gevraagd en ongevraagd informatie aan de commissie. Bovendien kan de Commissie gevraagd en ongevraagd advies geven aan de politiechef en informatie verstrekken over de politiecellen en de zorg voor gedetineerden in de regio.

Rapporteren

De onafhankelijke Commissie rapporteert jaarlijks over haar bevindingen – zonder tussenkomst van derden – aan de korpschef. De Commissie doet aanbevelingen door middel van dit jaarverslag. De korpschef geeft vervolgens zijn reactie op het jaarverslag en de aanbevelingen.

De jaarverslagen, één van elk van de 10 commissies en één van de LC CTA, worden gepubliceerd via de pers en door het aanbieden aan verschillende personen/organisaties, met inbegrip van de Veiligheidsregio en de minister van Veiligheid en Justitie.

3. Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee

Introductie

Op 23 november 2007 is de Regeling Commissie van Toezicht detentieplaatsen Koninklijke Nederland Marechaussee (KMar) in werking getreden. De regeling voorziet in een Commissie van toezicht voor het uitoefenen van toezicht op de detentieplaatsen van de KMar. De Commissie is gestart met haar activiteiten op 1 januari 2008, na de benoeming van de leden door de minister van Defensie.

Personeel

De Commissie bestaat uit vier leden, waaronder de voorzitter, en wordt ondersteund door een secretaris van de Koninklijke Marechaussee.

Werkterrein

De Commissie voert periodieke inspecties uit en komt twee keer per jaar samen om de bevindingen te bespreken. Het aantal locaties waar de Commissie toezicht houdt, is teruggebracht tot twee, namelijk het cellencomplex op Schiphol en Coevorden.

Werkwijze

De Commissie controleert of de detentieruimten worden gebruikt volgens de richtlijnen en beoordeelt of de relevante voorschriften in acht worden genomen. De Commissie inspecteert ook de staat van het onderhoud van de ruimtes, controleert of de technische voorzieningen functioneren, of de registratie wordt bijgehouden, of de werkinstructies worden gevolgd, de staat van onderhoud en schoonheid, en of er regels zijn voor medische en andere vormen van zorg. Daarnaast stelt de Commissie vast of er een rampenplan is opgesteld (bijvoorbeeld in geval van brand) en in hoeverre dit regelmatig wordt beoefend.

De Commissie van Toezicht richt zich primair op de cellen waarin aangehouden personen en vreemdelingen worden vastgehouden voor een periode langer dan zes uur en waar ook de nacht wordt doorgebracht. Dit vereist specifieke faciliteiten en verzorging van de KMar, omdat de ingeslotenen direct onder de zorgplicht van de KMar vallen. De Commissie van Toezicht ziet erop toe dat de KMar de ingeslotenen op een verantwoorde manier verzorgt. Daarnaast maakt de KMar gebruik van zogenaamde ophoudkamers. Deze kamers worden uitsluitend gebruikt voor het insluiten van personen voor maximaal zes uur. Indien deze personen langer worden vastgehouden voor het onderzoek, worden ze overgebracht naar een andere locatie (politiebureau of een andere KMar locatie) waar ze 's nachts kunnen worden vastgehouden. Gezien het korte verblijf (minder dan 6 uur en alleen overdag) maken de ophoudkamers geen deel uit van de reikwijdte van het toezicht van de Commissie. Bij het uitvoeren van haar toezicht is de Commissie echter wel indirect geïnformeerd over het gebruik van ophoudkamers. Indien de Commissie het wenselijk of noodzakelijk acht, zal zij haar bevindingen ten aanzien van deze kamers opnemen in het rapport.

De Commissie houdt toezicht op basis van een checklist, zodat het toezicht wordt uitgevoerd volgens dezelfde norm, ongeacht welke persoon het onderzoek uitvoert. Deze werkwijze verhoogt de objectiviteit en de continuïteit van het toezicht.

Rapporteren

De Commissie rapporteert haar bevindingen via een jaarverslag aan de minister van Defensie.

4. Nationale ombudsman

Introductie

De Nationale ombudsman is een onafhankelijke instelling die individuen de kans geeft om klachten over de taakuitvoering door de overheid bij een onafhankelijk en deskundig orgaan in te dienen. De instelling en haar rol zijn verankerd in de Nederlandse Grondwet. De Ombudsman houdt toezicht op klachtenprocedures, initieert onderzoek op eigen initiatief, en heeft de beschikking over een breed scala van maatregelen om de effectieve toegang tot de mensenrechten te waarborgen. Als Hoog College van Staat, is de Ombudsman onafhankelijk van de uitvoerende macht en de rechterlijke macht. Wel wordt de Nationale ombudsman benoemd door het parlement voor een periode van zes jaar en stelt het parlement het budget beschikbaar. De Nationale ombudsman werkt samen met de bestaande voorzieningen, zoals het parlement, rechtbanken en de interne klachtenprocedures.

De Nationale ombudsman is opgericht om mensen de mogelijkheid te bieden klachten over de taakuitvoering door de overheid voor te leggen aan een onafhankelijke, deskundige instantie. Het instituut is opgericht door de Wet Nationale ombudsman van 1981 en in 1999 vastgelegd in de Grondwet. De onderzoeksbevoegdheden en procedures zijn geregeld in de Algemene wet bestuursrecht, hoofdstuk 9, titel 9.2.

Personeel

The Nationale ombudsman wordt ondersteund door ongeveer 170 medewerkers (150 fte) op het moment van schrijven.

Werkterrein

De Nationale ombudsman fungeert als beschermer van de rechten van de gedetineerden en is normaal gesproken bevoegd om klachten te onderzoeken over situaties die buiten de bevoegdheden van inspecties en andere instellingen vallen. Dit zijn bijvoorbeeld situaties waarbij de klacht niet gaat over een beslissing, maar over het feitelijke gedrag of de behandeling, of wanneer de klager een derde partij is. Daarnaast kan de Nationale ombudsman een preventieve rol hebben, bijvoorbeeld door het doen van aanbevelingen op basis van klachten of door het verrichten van onderzoek op eigen initiatief.

Werkwijze

De Grondwet bepaalt dat: “De Nationale ombudsman verricht op verzoek of uit eigen beweging onderzoek naar gedragingen van bestuursorganen van het Rijk en van andere bij of krachtens de wet aangewezen bestuursorganen”. Tijdens het onderzoek heeft de Nationale ombudsman de mogelijkheid om:

- Afleggen van bezoeken op locatie.
- Autoriteiten oproepen om te verschijnen.
- Klagers, getuigen en deskundigen oproepen om te verschijnen.
- Hoorzittingen onder ede houden.
- Opeisen van mondelinge informatie.
- Opeisen van toegang tot alle relevante documenten.
- Opeisen van toegang tot vertrouwelijke documenten.
- Formele hoorzittingen voeren.

Rapporteren

De Nationale ombudsman stuurt een jaarverslag over de werkzaamheden aan het parlement. In de rapporten over individuele gevallen of onderzoeken op eigen initiatief, kan de Ombudsman aanbevelingen doen. Indien het desbetreffende bestuursorgaan weigert om aanbevelingen op te volgen, kan de Nationale ombudsman het parlement hiervan op de hoogte brengen en zo een politiek oordeel hierover verkrijgen.

